

**Vladimír
Boudník**
**Zrcadlo
vnitřního
života**

Eva Čapková

K-A-V-K-A

Vladimír Boudník jde na svoji první samostatnou výstavu
v Praze na Karlově náměstí, 1965

Concept & text © Eva Čapková, 2024
Graphic design © Rostislav Vaněk, 2024
Photo © Oto Palán, 2024
Photo © Daniel Kreissl, 2024

© Dědicové Vladimíra Boudníka a Věry Špánové-Boudníkové
© Rodina Ladislava Michálka

Obsah

Předmluva / 13

Počátky umělecké práce / 15

Totální nasazení / 15
Státní grafická škola / 19

Boudník manifestující / 23

Raná tvorba – Provolání Národům! / 23
Manifesty explosionalismu / 34
Ostatní explosionalistické spisy / 42
„Čtení“ ve skvrnách / 45
Kritika manifestů / 45
Boudníková inspirace? / 52
Literární a umělecký manifest / 52

Ve veřejném prostoru / 59

Akce v ulicích Prahy / 59
Básnické večery a další akce / 64
Kořeny explosionalismu v dějinách umění / 65

Další vědní obory „pracující se skvrnou“ / 71

Umění a psychologie / 71
Fyziologické výzkumy a umělecká tvorba / 72
Československá poválečná společnost / 75

Boudník tvořící / 89

Hledání publika – obrazárny bez rámců / 89
Jak nesypat písek do ložisek – Zlepšovací návrhy / 93
Edice Explosionalismus / 97
Explosionalismus v praxi / 101
Periodizace Boudníkovy tvorby / 101
Raná tvorba do roku 1949 / 101
Grafická tvorba mezi lety 1949 a 1955 / 105
Dekalky / 116
Aktivní grafika – Vznik techniky / 125
Barva v aktivní grafice / 152
Nekonvenční formáty / 152
Škola aktivní grafiky / 159
Corpus delicti / 161
Závěrečná slova k aktivní grafice / 162
Vliv politických změn na Boudníkovu tvorbu / 165
Strukturální grafika / 167

Charakter grafického díla Vladimíra Boudníka
v technice strukturální grafiky / 171
Netradiční materiály / 223
Magnetická grafika / 223
Exhumovaná grafika / 228

Změna v akceptaci abstraktního umění v Československu / 236

Otvírání dalších cest / 236
Monotyp / 242
Koláž / 270
Deanatomie, derealizace, autopřetisky / 273
Dopisy v grafice / 290
Symetrická grafika / 295
„Čtení“ z přírodních struktur / 315

Výpravy za tvorbou / 323

Dobové názory na Boudníkovu dílo / 323
Umělecké odpovědi na výtvarníkovu činnost
ve vzpomínkách / 324

Závěrem / 331

Ediční poznámka / 332
Poděkování / 334

Vita – životaběh / 337

Samostatné výstavy / 342
Účast na kolektivních výstavách / 344

Bibliografie / 351

Prameny / 351
Literatura / 355
Rozhovory / 359
Internetové zdroje / 359

Resumé / 361

Zvláštní poděkování patří Oldřichu Hamerovi (t2021) za jeho prvotní iniciativu, úsilí a podporu při vzniku této knihy.

Děkujeme zapůjčitelům reprodukcí:

Alšova jihočeská galerie, Galerie a antikvariát Trigon, Galerie Benedikta Rejta v Lounech, Galerie hlavního města Prahy, Galerie moderního umění v Roudnici nad Labem, Galerie Středočeského kraje v Kutné Hoře, Galerie Ztichlá klika, Moravská galerie v Brně, Národní galerie v Praze, Památník národního písemnictví, Regionální muzeum v Českém Krumlově, The National Museum of Modern Art v Tokiu a soukromé archivy

Vydání knihy podpořil Státní fond kultury

Státní fond kultury ČR

Předmluva

Nebylo mezi našimi výtvarnými umělci mnoho takových fascinujících osobností jako Vladimír Boudník. Však se také jeho život stal literární předlohou, určitou zajímavostí doprovázenou nejrůznějšími senzacemi, ať již naprosto smyšlenými, anebo více či méně čerpajícími z jeho životních osudů. Jméno Vladimír Boudník je pojmem. Jeho dílo dosahuje na aukcích závratných cenových relací. Avšak kdo byl Boudník doopravdy? Co víme o jeho ideových hodnotách, jeho snaženích, jeho inspiraci, jeho životě a hlavně o jeho originálním díle?

Život i dílo Vladimíra Boudníka jsou dosud opředeny mnoha legendami a mnoha nerozuměními. Některé z nich se objevují v biografických umělců napříč staletími. Jednou z častých iracionalit je snaha propojit charakter umělce s jeho dílem, a následně pomocí díla popsat i umělce samotného. Tam, kde se v díle vyskytnou neznámé či složité prvky, nabývají výklady často na bizarnosti. I Boudníkovi byl v mnohých ohledech přibásněn „typický osud“ umělce. Nestalo se tak vědomě, ale podvědomě. Boudník byl totiž bezpochyby osobností pozoruhodnou stejně jako neobvyklé a inovátorské bylo i jeho dílo. Nezapadal do doby a společnosti, do kterých se narodil. Většina jeho současníků ho nechápala. Byl výstřední, byl jiný ve svém podnikání, byl zapálený pro umění, a jako mnoha dalším přinesla i jemu jinakost nepěknou nálepku.

Tato publikace nechce opravovat tyto nepřesnosti a omyly, ale poukázat na Boudníka jako na výtvarného umělce, originálního grafika a svébytnou osobnost, která dokázala být inspirující pro generace dalších, mnohem mladších, umělců. Vždyť to nebyl nikdo jiný než Boudník, kdo obohatil naši výtvarnou scénu druhé poloviny 20. století o tři nové grafické techniky. Jedná se o věc naprosto výjimečnou nejen v našem, ale i ve světovém kontextu.

Pro pochopení Boudníkovy díla, ale i jeho životních peripetií musíme nejprve zavítat do jeho mládí, do válečných let, kdy byl několik měsíců totálně nasazen v německém městě Dortmundu. Nesmíme pominout zkušenosti a poznatky, které z této doby pro sebe jako člověk a jako umělec vytěžil. Rezonovaly totiž v jeho díle i další léta a výrazně ovlivnily jeho umělecká směřování. Také jeho studijní roky na pražské Státní grafické škole byly pro umělce formující. Z těchto let pak vyvěrá jeho snaha o změnu ve společnosti prostřednictvím umělecké tvorby. Boudník chce obnovit společnost, ale svými vlastními grafickými technikami – aktivní, strukturální a magnetickou grafikou – inovuje výrazové možnosti grafické tvorby a zasa-

zuje důležité podněty prakticky celé československé výtvarné scéně šedesátých let. Stává se zásadním hybatelem dění okolo sebe. Je milován i nenáviděn. Obklopen přáteli však stojí na své cestě často osamocen.

Boudník dokázal velice citlivě reagovat na podněty svého okolí. Továrna, ve které od počátku padesátých let pracoval jako řadový dělník, a touha měnit svět k lepšímu ho dovedly k jeho inovacím na poli grafických technik. Přitom se musel pohybovat v úzkém rámci, který mu byl určen totalitní společností, ale přesto ho zkoušel nabourávat a překračovat dané hranice. Přesvědčíme se, že vznik, vývoj a charakter jeho technik jako by přirozeně vyvěraly z toho, co ho každodenně obklopovalo. Protože Boudník pracoval s materiály a nástroji, které důvěrně znal, obracel se k člověku a jeho fantazii, byl ve svém konání vždy pravdivý. Umění se mu stalo životní potřebou vyvěrající z nejnítěrnějších složek jeho osobnosti.

Tato publikace chce proto čtenáře vzít na Boudníkovu cestu za uměleckou tvorbou, přiblížit mu *Manifesty explosionismu* a osvětlit jejich význam pro jeho tvorbu. Chce zájemce provést vznikem a vývojem jeho specifických grafických technik. Poukázat na Boudníkovy plány, snažení i jeho smýšlení. Představit ho jako tvůrce originálních hodnot a jako průkopníka některých oblastí umělecké tvorby, jako někoho, kdo zasadil zásadní impuls českému výtvarnému umění druhé poloviny 20. století. A v neposlední řadě se má tato kniha stát podnětem k dalšímu zkoumání Boudníkovy díla, které je i v současnosti, kdy slavíme sto let od Boudníkovy narození, stále aktuální a inspirující.

Autorka

Motto:

„Budu Vám ‚povděčen‘ budete-li mne i nadále pokládat za úpadkáře, pustého idealistu, krajní mez doznívajícího moderního umění, za diletanta, za paskvil vědeckého snažení atp. Můžete zaměňovat mou sdílnost s málomluvností, a rozhodně se v budoucnu ‚proslavíte‘ jako věštcí, budete-li pokládat explosionismus za nesmysl.“

Počátky umělecké práce

Totální nasazení „Bojím se, aby nebyla válka a aby lidé, k nimž mluvím a kteří jsou součástí mých představ, nezahynuli. Chci mír. Bojím se války! Jistě bych zavrhl všechny kladné hodnoty a ničil bych a zabíjel. Jak bych asi proklel okamžiky, kdy jsem věřil a opájel se snahou neškodit.“¹ Tyto věty si zapisuje šest let po druhé světové válce do svého deníku Vladimír Boudník.

Na podzim roku 1942 směřovaly v rámci totálního nasazení do německé říše nové pracovní síly, mladí lidé narození v letech 1921 a 1922, později i ročníky 1918, 1919, 1920 a 1924.² V roce 1943 byli vysláni studenti odborných středních škol a průmyslovek, mezi nimi i Boudník, který se narodil v roce 1924 a byl studentem vyšší technické školy v pražské Betlémské ulici. Ministerstvo školství uzavřelo na počátku prázdnin dohodu s technickou záchrannou službou Technische Nothilfe, podle níž mělo odejít do Německa zhruba 2000 žáků průmyslových škol. Měli se podílet na odklízecích pracích v nejčastěji bombardovaných městech. Odjezd skupiny však na veřejnosti vyvolal značný rozruch. Tisk totiž neposkytoval žádné informace o způsobu nasazení ani o délce pobytu studentů. Některým z nich nebylo ještě sedmnáct let. Ministr školství a lidové osvěty protektorátní vlády Emanuel Moravec uvedl, že činnost v Technische Nothilfe bude studentům započítána jako praxe. Podle něj se jim naskytla jedinečná příležitost k seznámení s výrobní praxí na říšském území.³ Boudník odjížděl 19. srpna 1943 z pražského hlavního nádraží. Přes Drážďany a Düsseldorf přijel s ostatními totálně nasazenými do Dortmundu, kde byli rozděleni do skupin podle profesí: „29. VIII. Neděle. Zamračeno. Ráno škrábání brambor, potom návštěva u Landesführera, chabé provolání heil – vzápětí nás rozdělili na skupiny elektrikářů – zedníků atd.“⁴ Nejdříve pracoval v kuchyni, později se věnoval odklizení trosků po bombardování z května 1943. Na konci září byl přemístěn do železáren Hoesch, kde pracoval u martinských pecí a rovněž v údržbě továrny.⁵ Jeho dny se kromě práce v továrně skládaly z vojenských cvičení, pobytů v krytu a výuky němčiny. Do svého deníku si však také zapsal, že kreslí a že navštívil „výstavu Leonarda da Winschi[sic]“.⁶ Navíc psal básně, v nichž literárně zpracovával své osobní zážitky z Německa. Některé z nich později i ilustroval a vydal vlastním nákladem.

Boudník v Dortmundu strávil relativně krátký časový úsek, od září 1943 do ledna 1944.⁷ Za těchto pět měsíců zažil několik leteckých náletů. V říjnu jich bylo pět, v listopadu tři a v prosinci jeden. Oficiálně však nebyla zaznamenána žádná ztráta

na životech. Boudník přijíždí do města rozbombardovaného nálety z 5. a 24. května 1943, při nichž byla zničena značná část strategických budov i infrastruktury.⁸

Deník si psal po celou dobu svého dortmundského pobytu. Dochovaly se také četné dopisy jeho matce do Prahy. Mladý student v těchto písemnostech zmiňuje zejména události, jež měly bezprostřední vliv na něj i jeho okolí a které často s válkou přímo souvisely: „Chovají se k nám docela měkce. Zvlášť Feldweibel, poněvadž je každý den nalíznutý.“⁹ Anebo: „Včera večer byly nad Dortmundem nějaká letadla. Nahnali nás do krytu, odkud jsme slyšeli cvakat Flaky. Ve sklepě bylo veselo, jakýs chlapec hrál na tahací harmoniku.“¹⁰ V jiném dopise: „Továrna ‚Hoesch‘ již vlastní italské zajatce. Viděl jsem je házet lopatou. Němci na ně volají Budogmio. Němečtí dělníci jsou ‚dobří hoši‘. V továrně se jich míhá značný počet se sklonem na plnovous. S Ruskami se nesmíme bavit, kdo bude přistižen, obdrží tři dny sklep o chlebu a o vodě.“¹¹

V některých dopisech prozrazuje mezi řádky s ironií sobě vlastní i informace o stavu německého zásobování, potažmo armády: „Konečně jsme dostali dávno očekávané uniformy. Jsou kvalitní. Střih vídeňský 1914–1928. [...] Po vyfasování na zkoušku jsme se dostavili k nástupu. Já vlastnil poměrně vkusnou uniformu, boty erární, ovinovačky od české armády, kalhoty hulánské s balony po stranách, s knoflíky na kšandy, s kroužkem na hodinky. K tomu bleděmodrý, skoro plyšový, kabátek s vysokým límcem v pasu nabraným do zvonu, se stříbrnými knoflíky. Vrchní kabát měl rozparek až na záda, též náležitě v ramenou, úzký v pase, nabraný na rukávech záložky až po lokte a všemu tomu vévodil límec tvořící okolo krku zelený trávník. Když nás šéf spatřil, rozechvěly se mu nohy jako ladička. Skoro vzal v kloubech. Mně byl kabát krátký, jednomu zase dlouhý. Po vzájemné výměně byl poměr délek stejný. Mně opět krátký, jemu dlouhý. Jenže já s cizím kabátem obdržel tolik děr, v tom kabátě, že jsem vypadal jako větrací zařízení.“¹²

K dopisům nezapomíná připojit, že je zdravý a že určitě brzy pojedou domů. Patrně uklidňuje svoji matku. Svědčí o tom i věty: „Až přijedu domů, zopakuji si za tepla technologii, neboť jsem zde přišel ke všemu, v továrně prakticky. Tyhle tři měsíce v továrně jsou za šest let u Zeuse.“¹³ Nakolik se v těchto rádcích odráží slova Emanuela Moravce, se dnes již nedá s určitostí říci. Forma i obsah Boudníkových dopisů však mohly být podmíněny i kontrolou písemností totálně nasazených.